

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-144>

УДК 65.011.1

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE RESEARCH OF INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Камінський Любомир-Роман Юрійович

аспірант,

Львівський університет бізнесу та права

ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-5002-8734>**Kaminskyi Lubomyr-Roman**

Lviv University of Business and Law

Стаття присвячена аналізу та узагальненню сучасних методичних підходів до дослідження інноваційної діяльності підприємств. За результатами аналізу літературних джерел виокремлено такі підходи до дослідження інноваційної діяльності на підприємствах як якісні; кількісні; змішані; порівняльний та історичний; мережевий і системний. Проаналізовано переваги і недоліки описаних підходів, результати аналізу оформлено у вигляді таблиці. Детально проаналізовано дві групи найпоширеніших методів в аналізі інноваційної діяльності підприємств – якісні і кількісні. Зроблено висновок, що вивчення інноваційної діяльності на підприємствах охоплює різноманітні дослідницькі методики, а вибір конкретного підходу значною мірою залежить від предмету дослідження, характеру інновації, що вивчається, і необхідної глибини розуміння досліджуваних процесів.

Ключові слова: інноваційна діяльність, підприємство, методичні підходи, методи, якісний та кількісний аналіз.

The article is devoted to analyzing and generalizing modern methodological approaches to studying innovative activities of enterprises. The importance of innovation determines the relevance of the research as a factor that stimulates the development of new products, services, and processes that can significantly increase the efficiency and productivity of enterprises. The study of the innovative activity of enterprises requires various methodological approaches, each characterized by unique approaches and methods of cognition. The research used methods of analysis of literary sources, generalization, and expert evaluation. According to the analysis of literary sources, the following approaches to studying innovative activity at enterprises were singled out as qualitative, quantitative, mixed, comparative and historical, network, and system. The advantages and disadvantages of the described approaches are analyzed, and the results are presented in a table. Two groups of the most common methods in analyzing enterprises' innovative activity – qualitative and quantitative – are analyzed in detail. Qualitative methods are essential for studying the nuances and complex aspects of innovative activity at enterprises. Quantitative methods in the study of innovative activity of enterprises contribute to the numerical analysis of data, testing of hypotheses, and establishing statistical dependencies. Current directions and problems of research on innovative activities of enterprises are discussed. It was concluded that the study of innovative activity at enterprises covers a variety of research methods, and the choice of a specific approach largely depends on the subject of the study, the nature of the innovation being studied, and the necessary depth of understanding of the researched processes. Prospects for further research consist of the substantiation of criteria for evaluating the effectiveness of enterprises' innovative activities and the study of individual cases, particularly on the example of Ukrainian business during the war. The practical value of the article is determined by the formation of methodological approaches with the identification of specific methods that can be applied in research on the innovative activity of particular enterprises.

Key words: innovative activity, the enterprise, methodological approaches, methods, qualitative and quantitative analysis.

Постановка проблеми. У сучасному бізнесі інновації є наріжним каменем для виживання, забезпечення конкурентоспроможності

та розвитку підприємств. Вивчення інноваційної діяльності має ключове значення для розуміння динаміки бізнес-процесів та вирі-

шальне значення для політиків і бізнес-лідерів, які прагнуть створити середовище, сприятливе для нових та ефективних рішень.

Важливість інновацій у бізнесі неможливо переоцінити, оскільки вони стимулюють розробку нових продуктів, послуг і процесів, які можуть значно підвищити ефективність і продуктивність підприємств. Однак розуміння та дослідження інновацій на підприємствах є складною проблемою, враховуючи багатогранність інноваційної діяльності та часто її нематеріальний характер. Усе це вимагає різноманітних методичних підходів, кожен з яких забезпечує унікальне розуміння та способи пізнання інноваційної діяльності підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні основи сучасної інноваційної діяльності базуються на теорії економічного розвитку J. Schumpeter (1934), який заклав основу для розуміння інновацій у контексті циклів ділової активності, наголошуючи на ролі підприємця як агента змін [9]. Важливу роль у цьому контексті відіграє також Посібник Осло (2005), який пропонує стандартизоване визначення інновацій, їх класифікацію [11], а також найновіші моделі інноваційного менеджменту, серед яких запропонована J. Tidd та ін. (2009) комплексна модель управління інноваціями [12], що об'єднує аспекти стратегії, організації та зовнішніх зв'язків підприємства, підкреслюючи багатогранний характер інноваційних процесів.

Із методологічної точки зору усі сучасні дослідження інноваційної діяльності підприємств можна трактувати як якісні або кількісні. У цьому контексті такі науковці як K. Eisenhardt [8], та R. Yin [13] наголошують на ролі вивчення кейсів у розумінні таких складних явищ, як інновації, що дозволяє проводити глибокий аналіз і будувати теоретичні узагальнення. D. Dougherty [7] демонструє, як інтерв'ю може розкрити нюанси інноваційних процесів на підприємстві. Специфіці використання кількісних методів аналізу інноваційної діяльності на підприємствах присвячені роботи P. Aghion та P. Howitt [4] (економетричні моделі), F. Damanpour [6] (статистичний аналіз) та ін.

Виокремлюється також група змішаних методів дослідження інноваційної діяльності підприємств. Зокрема, A. Tashakkori і C. Teddlie [10] та ін. виступають за інтеграцію якісних і кількісних методів для охоплення складності інновацій. D. Breslin та C. Gatrell [5] наводять приклад дослідження інновацій за допомогою змішаних методів, поєднуючи вивчення кей-

сів зі статистичним аналізом, щоб дослідити зв'язок між лідерством та інноваціями.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Загалом література щодо методичних підходів до вивчення інноваційної діяльності на підприємствах є досить різноманітною та охоплює низку теоретичних поглядів та методів дослідження. Поряд із тим складним завданням залишається вибір адекватних методів, які найкраще відповідають дослідницьким цілям і проблемам, визнаючи при цьому необхідність методологічного плюралізму для повного розуміння складності інновацій на підприємствах. Усе це зумовлює необхідність узагальнення та структурування наявного обсягу знань щодо методичних аспектів дослідження інноваційної діяльності підприємств.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в аналізі та узагальненні сучасних методичних підходів до дослідження інноваційної діяльності підприємств. Основну увагу надано кількісним і якісним методам дослідження та їх поєднанню.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення інноваційної діяльності на підприємствах є багатогранним процесом і вимагає узагальнення наявних наукових підходів і виокремлення найосновніших із них. На основі аналізу як класичних, так і сучасних наукових джерел можна виокремити такі підходи.

1. Якісні підходи. Якісне дослідження спрямоване на розуміння природи та контексту інновацій на підприємствах. Це може бути опис кейсів, інтерв'ю, спостереження учасників інноваційної діяльності та аналіз контенту [8; 13]. Цей підхід добре підходить для вивчення глибоких, суб'єктивних аспектів інновацій, таких як організаційна культура, вплив лідерства та креативність персоналу.

2. Кількісні підходи. Використовують переважно статистичні методи для аналізу даних пов'язаних з інноваціями. Включає такі методи, як опитування, економетричне моделювання та експериментальні проєкти. Кількісні дослідження ефективно перевіряють гіпотези та встановлюють закономірності або кореляції в інноваційній діяльності, такі як зв'язок між витратами на науково-дослідну роботу та інноваційною продукцією.

3. Змішані підходи. Поєднують якісні та кількісні методи, щоб забезпечити більш повне розуміння інновацій. Це дозволяє дослідникам глибоко досліджувати складні інноваційні

явища (якісний аспект), а потім вимірювати їх більш широко (кількісний аспект) [10].

4. Порівняльний та історичний підходи. Передбачають порівняння інноваційних процесів у різних організаціях, галузях або часових періодах для виявлення моделей і відмінностей. Історичний аналіз допомагає зрозуміти еволюцію та вплив інноваційної практики на результати діяльності підприємств з часом.

5. Мережевий та системний підходи. Вивчають відносини та взаємодію між різними учасниками інноваційної системи, включаючи фірми, університети та державні установи. Передбачають аналіз інноваційних мереж і систем інновацій.

У багатьох дослідженнях використовується поєднання кількох підходів для більш ґрунтовного аналізу інноваційної діяльності.

З метою оптимізації вибору методів дослідження інноваційної діяльності підприємств нами було проаналізовано переваги і недоліки описаних методичних підходів. Результати аналізу представлені в табл. 1.

Проаналізуємо детальніше дві групи найпоширеніших методів в аналізі інноваційної діяльності підприємств – якісні і кількісні.

Якісні методи є важливими для дослідження нюансів і складних аспектів інноваційної діяльності на підприємствах, адже допомагають зрозуміти основну мотивацію, досвід і перспективи окремих осіб і груп, залучених до інноваційної діяльності. Серед основних якісних методів, які зазвичай використовуються в цій галузі досліджень – вивчення кейсів, інтерв'ю, фокус-групи, контент-аналіз, теоретичні обґрунтування, спостереження, метод Delphi та ін.

Кожен якісний метод пропонує унікальний спосіб вивчення багатогранної природи інновацій на підприємствах. Вибір методу часто залежить від предмету дослідження, характеру інновації, що вивчається, і необхідної глибини її розуміння [13].

Кількісні методи в дослідженні інноваційної діяльності підприємств сприяють числовому аналізу даних, перевірці гіпотез, встановленню статистичних залежностей. Серед найважливіших кількісних методів, які зазвичай використовуються під час аналізу інноваційної діяльності підприємств, слід згадати про такі як статистичний аналіз; економетричне моделювання; інтелектуальний аналіз даних і аналіз великих даних (Big Data); технології штучного інтелекту; опитування; операційні методи дослідження; мережевий аналіз;

аналіз панельних даних; факторний аналіз і моделювання структурних рівнянь та ін. [2]. Кожен із згаданих методів має своє конкретне застосування та може бути обраним на основі завдань дослідження, характеру даних та обраних підходів щодо розуміння та аналізу інноваційної діяльності підприємств.

Важливою методичною проблемою, яка виникає у процесі наукових досліджень інноваційної діяльності підприємств, є розробка методики прогнозування. У цьому контексті, на думку О. Ніфатової та П. Пузирьової, доцільним є використання змішаного методологічного підходу, що спирається на аналіз низки критеріїв і чинників [2]. Поряд із цим, на нашу думку, такий підхід є досить складним для реалізації, адже вимагає наявності різноманітних і об'єктивних даних, а також високої кваліфікації дослідника.

Водночас результати дослідження інноваційної активності підприємств, які проводились з урахуванням таких особливостей, як напрями впровадження інновацій, види діяльності господарюючих суб'єктів, – свідчать про погіршення ситуації у цій сфері на прикладі України. Особливу увагу привертає той факт, що зниження активності інноваційної діяльності суб'єктів господарювання набуло ознак системності, а тому позитивні зміни у сфері інновацій можливі лише за умови першочергової активізації таких факторів, котрі є визначальними у формуванні сприятливого інноваційного клімату підприємств [1].

У цьому контексті заслуговує на увагу розроблений Н. Адвокатовою алгоритм управління процесом інноваційної діяльності підприємства [1], який має важливе методологічне значення для розуміння сутності інноваційних процесів на підприємстві як об'єкта дослідження.

Актуальним питанням методики дослідження інноваційної діяльності підприємств є підбір репрезентативних і об'єктивних показників. У цьому контексті, відповідно, показники ділять на чотири групи:

- показники, які характеризують установи, що займаються інноваційною діяльністю;
- показники результатів інноваційної діяльності;
- показники використання результатів інноваційної діяльності;
- показники ефекту від інноваційної діяльності [3].

За допомогою обробки та аналізу цих та інших показників можливою є оцінка ефективності інноваційної діяльності підпри-

Таблиця 1

**Переваги і недоліки основних методичних підходів
до дослідження інноваційної діяльності підприємств**

Підходи	Переваги	Недоліки
Якісні підходи	<ul style="list-style-type: none"> - забезпечує поглиблене розуміння складних явищ; - враховує специфіку організаційного контексту та людської поведінки; - дозволяє досліджувати нові види діяльності, про які існує мало даних; - гнучке пристосування до нових ідей під час дослідницького процесу; 	<ul style="list-style-type: none"> - відсутність можливості узагальнення через малий розмір вибірки та суб'єктивну інтерпретацію; - забирає багато часу та може бути ресурсомістким; - ризик упередженості дослідника при зборі та аналізі даних; - важко відтворити дослідження через унікальний характер кожного контексту;
Кількісні підходи	<ul style="list-style-type: none"> - дозволяє аналізувати великі набори даних, пропонуючи широке поле дослідження; - полегшує перевірку гіпотез і встановлення статистичних залежностей; - результати, як правило, більш узагальнені; - відтворювані та стандартизовані методи дозволяють порівнювати дослідження; 	<ul style="list-style-type: none"> - може не враховувати контекст і глибше розуміння явища; - обмеження у дослідженні причин спостережуваних явищ; - вимагає чітко визначеного дослідницького питання та попередніх знань з теми; - може залежати від упереджень у зборі даних чи відборі показників;
Змішані підходи	<ul style="list-style-type: none"> - поєднує в собі сильні сторони як якісних, так і кількісних методів; - забезпечує більш повне розуміння завдань дослідження; - дозволяє перевіряти та підтверджувати дані з багатьох джерел; - можливість адаптації до різних типів дослідницьких проблем і контекстів; 	<ul style="list-style-type: none"> - може бути складним і трудомістким для проектування та ефективного виконання; - потрібні навички роботи з кількома методологіями, що збільшує вимоги до наявності досвіду; - інтеграція та узгодження результатів різних методів може бути складною справою; - можливість суперечливих результатів між якісними та кількісними висновками;
Порівняльний та історичний підходи	<ul style="list-style-type: none"> - пропонує удосконалене розуміння змін явищ і процесів у часі; - дозволяє ідентифікувати закономірності та тенденції в різних контекстах; - дозволяє зрозуміти вплив різних змінних у мінливих умовах; - може виявити унікальні історичні та культурні впливи на інновації; 	<ul style="list-style-type: none"> - історичні дані можуть бути неповними, необ'єктивними або складними для інтерпретації; - причинно-наслідковий зв'язок може бути складно встановити через ретроспективний характер аналізу; - порівняння може бути складним через різні контексти та змінні; - займає багато часу та часто потребує великого масиву даних;
Мережевий і системний підходи	<ul style="list-style-type: none"> - вивчає взаємодію між різними учасниками та елементами інноваційного процесу; - підкреслює важливість відносин і взаємодії в інноваційній діяльності; - може визначити центральні вузли та ключові елементи в інноваційних мережах; - корисні для вивчення динаміки інноваційних екосистем. 	<ul style="list-style-type: none"> - складність картографування та аналізу через безліч взаємозалежних факторів; - можуть знадобитися передові методології та інструменти для аналізу; - зосередження на мережах може упустити індивідуальні або організаційні внутрішні фактори; - мережеві дані можуть бути складними для збору та перевірки.

Джерело: складено автором за результатами аналізу і узагальнення літературних джерел [3; 5; 8; 10; 12; 13]

ємства, що може бути важливим завданням для подальших досліджень.

Висновки. Підсумовуючи, варто зазначити, що вивчення інноваційної діяльності на підприємствах охоплює різноманітні дослідницькі методики. Вибір між кількісними, якісними та змішаними методами значною мірою залежить від предмету дослідження, характеру інновації, що вивчається, і необхідної глибини розуміння досліджуваних процесів.

Кількісні методи забезпечують перевагу аналізу великих масивів даних, що дозволяє узагальнювати та встановлювати статистичні зв'язки. Вони цінні для перевірки гіпотез і розуміння закономірностей на макрорівні. Однак кількісним методам може бракувати глибини,

щоб розкрити основні процеси та мотивацію інноваційної діяльності.

Водночас якісні методи дають детальне розуміння складності інноваційних процесів на підприємствах. Вони особливо ефективні у дослідженні нових або погано вивчених явищ і розумінні контекстуальних факторів, що впливають на інновації. Основним обмеженням якісного дослідження є його невелика можливість для узагальнення та ймовірність суб'єктивної інтерпретації.

Практичне вивчення інновацій на підприємствах вимагає гнучкого, продуманого підходу до методології, такого, який пристосований до конкретних нюансів досліджуваного об'єкта та контексту інновації, що вивчається.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Адвокато́ва Н. О. Теоретико-методологічні аспекти інноваційної діяльності підприємств. *Економічні інновації*. 2011. Вип. 45. С. 716. URL: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001193516>
2. Ніфатова О., Пузырьова П. Методичні основи прогнозування інноваційної діяльності та діагностики інноваційного потенціалу підприємств легкої промисловості. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2020. Вип. 3 (85). С. 36. URL: <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/160>
3. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки. Київ : КНЕУ, 2003. 148 с. URL: <https://library.if.ua/books/62.html>
4. Aghion P., Howitt P. A Model of Growth through Creative Destruction. *Econometrica*. 1992. 60(2). P. 323–351. URL: <https://www.jstor.org/stable/2951599>
5. Breslin D., Gatrell C. Theorizing Through Literature Reviews: The Miner-Prospector Continuum. *Organizational Research Methods*. 2023. 26(1). P. 139–167. DOI: <https://doi.org/10.1177/1094428120943288>
6. Damanpour F. Organizational Innovation: A Meta-Analysis of Effects of Determinants and Moderators. *Academy of Management Journal*. 1991. 34(3). P. 555–590. URL: <https://www.jstor.org/stable/256406>
7. Dougherty D. A Practice-Centered Model of Organizational Renewal through Product Innovation. *Strategic Management Journal*. 1992. 13(S1). P. 77–92. DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.4250131007>
8. Eisenhardt K. M. Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*. 1989. 14(4). P. 532–550. DOI: <https://doi.org/10.2307/258557>
9. Schumpeter J. A. The theory of economic development. Harvard University Press, 1934. 266 p.
10. Tashakkori A., Teddlie C. Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches. Sage Publications, 1998. 200 p. URL: <https://psycnet.apa.org/record/1998-08132-000>
11. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264304604-en/index.html?itemId=/content/publication/9789264304604-en>
12. Tidd J., Bessant J., Pavitt K. Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change. John Wiley & Sons, 2005. 642 p.
13. Yin R. K. Case Study Research: Design and Methods. 5th Edition. Sage Publications, 2014. 282 p. URL: <https://www.econbiz.de/Record/case-study-research-design-and-methods-yin-robert/10010348010>

REFERENCES:

1. Advokatova, N. O. (2011) Teoretyko-metodolohichni aspekty innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv [Theoretical and methodological aspects of innovative activity of enterprises]. *Ekonomichni innovatsii*, 45. 716. Retrieved from: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001193516> [in Ukrainian].
2. Nifatova, O., & Puzyrova, P. (2020) Metodychni osnovy prohnouzuvannia innovatsiinoi diialnosti ta diahnostryky innovatsiinoho potentsialu pidpriemstv lehkoj promyslovosti [Methodological bases of forecasting innovative activity and diagnostics of innovative potential of light industry enterprises]. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, 3 (85). 36. Retrieved from: <https://snaujournal.com.ua/index.php/journal/article/view/160> [in Ukrainian].
3. Pukhtaievych, H. O. (2003) Analiz natsionalnoi ekonomiky [Analysis of the national economy]. Kyiv : KNEU. Retrieved from: <https://library.if.ua/books/62.html> [in Ukrainian].

4. Aghion, P., & Howitt, P. (1992) A Model of Growth through Creative Destruction. *Econometrica*, 60(2). 323–351. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/2951599>
5. Breslin, D., & Gatrell, C. (2023) Theorizing Through Literature Reviews: The Miner-Prospector Continuum. *Organizational Research Methods*, 26(1). 139–167. DOI: <https://doi.org/10.1177/1094428120943288>
6. Damanpour, F. (1991) Organizational Innovation: A Meta-Analysis of Effects of Determinants and Moderators. *Academy of Management Journal*, 34(3). 555–590. Retrieved from: <https://www.jstor.org/stable/256406>
7. Dougherty, D. (1992) A Practice-Centered Model of Organizational Renewal through Product Innovation. *Strategic Management Journal*, 13(S1). 77–92. DOI: <https://doi.org/10.1002/smj.4250131007>
8. Eisenhardt, K. M. (1989) Building Theories from Case Study Research. *Academy of Management Review*, 14(4). 532–550. DOI: <https://doi.org/10.2307/258557>
9. Schumpeter, J. A. (1934) *The theory of economic development*. Harvard University Press.
10. Tashakkori, A., & Teddlie, C. (1998) *Mixed Methodology: Combining Qualitative and Quantitative Approaches*. Sage Publications. Retrieved from: <https://psycnet.apa.org/record/1998-08132-000>
11. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. Retrieved from: www.oecd-ilibrary.org. <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/9789264304604-en/index.html?itemId=/content/publication/9789264304604-en>
12. Tidd, J., Bessant, J., & Pavitt, K. (2005) *Managing innovation: Integrating technological, market and organizational change*. John Wiley & Sons.
13. Yin, R. K. (2014) *Case Study Research: Design and Methods*. 5th Edition, Sage Publications. Retrieved from: <https://www.econbiz.de/Record/case-study-research-design-and-methods-yin-robert/10010348010>